

Vragenbeantwoording Bijbelstudiedag 2011

Thema: *De wet voorbij*

door ds. Luite Harm Kooij en ds. Jasper Klapwijk

Kooij

Ik wil even beginnen met die honden. Want ik vroeg me af: heb je speciaal voor een klein hondje gekozen? Ik voelde me daardoor niet zo aangesproken. Als het nou om een grote bouvier ging, of een herdershond...

Klapwijk

Ja, die honden. Ik heb zelfs mensen beledigd, want ik zei bij die hond met die ketting: 'Zo behandelen ze honden op de boerderij', en dat werd me verweten.

Hebben wij goed naar Kees van der Zwaard geluisterd? Hij heeft in elk geval een heel belangrijke vraag beantwoord, want ik had heel vervelende lastige vragen over of je nou 50 of 60 of 70 mag rijden. Als jullie goed naar hem geluisterd hebben: die heeft hij al voor ons beantwoord, dus die vraag laten we zitten.

We hebben trouwens meer vragen gekregen dan dat we kwijt kunnen, dus de lastigste vragen hebben we aan het eind gezet...

Kooij

En ik wil mijn collega graag ondersteunen, hoor, wat betreft die 60 km per uur, want in de schepping zijn er ook hazewindhonden gegeven...

Klapwijk

Nou, ik voel me soms meer een bulldog...

We hebben geprobeerd een beetje ordening aan te brengen in de onderwerpen, we wisselen elkaar een beetje af. De volgorde van de beantwoording zegt dus niets over de belangrijkheid van de vraag. We beginnen bij allemaal vragen over de wetslezing in de eredienst.

Kooij

Ja, dat waren er meer dan tien, over het gebruik van de decaloog tijdens de eredienst. Ik heb het heel kort aangestipt, want ik had maar twintig minuten gekregen, en ik dacht: als ik nou een paar prikkelende dingen zeg, dan kan ik verdergaan bij de beantwoording.

Heel veel vragen die er gesteld worden, draaien om het punt: moeten anno 2011 in een gereformeerde nieuwtestamentische kerk nou nog de tien geboden worden gelezen?

Achter die vraag, die dus door een heel aantal mensen hier in de zaak gesteld is, gaan denk ik een hele hoop voorvragen schuil, en ook wel emoties. Ik heb daar ook een beetje naar verwezen in mijn verhaal.

Laat ik beginnen met eens te kijken naar hoe de wetslezing in onze liturgie is beland. We hebben kerkelijke afspraken, in de kerkorde staat dat er zal toegezien worden dat 's ochtends als onderdeel van de liturgie de wet wordt gelezen. Hoe is dat zo in de liturgie gekomen? De kerken van de Reformatie hebben dat opgepakt, ze zijn er niet mee begonnen, want ook al in de katholieke kerk van voor de Reformatie was er sprake van leerdiensten waarin ook dus de tien geboden een plek kregen. De reformatoren hebben dat overgenomen. Zij hadden als ideaal dat de mensen die uit de rooms-katholieke kerk waren gekomen en vaak helemaal niets van de Bijbel afwisten, die vaak alleen bekend waren met hun eigen pastoor, met heiligen en met heiligenlevens – dat zij zouden gaan leren om zelf de Bijbel te gebruiken, en dat ze zelf zouden ontdekken dat in de Bijbel de weg naar het leven wordt gewezen. Vanuit dat ideaal van de Reformatie: laat iedereen zelf de Bijbel lezen en daar consequenties uit trekken dat die

enorme afstand die er was tussen de priesterklasse en de leken, dat die afstand minder zou worden; dat was natuurlijk het ideaal.

Vandaar dus de wetslezing in de eredienst. Je moet je voorstellen: in de zestiende en in de zeventiende eeuw konden de meeste mensen niet lezen en/of schrijven, heel veel mensen niet – in de steden zal dat aantal wat hoger geweest zijn – dus in die tijd van de zestiende en zeventiende eeuw was het heel belangrijk dat er veel herhaald werd. Wij zijn veel en veel hoger opgeleid dan de mensen toen, toch hadden de mensen in die tijd een enorme bijbelkennis, en dat was dan ook doordat het elke keer herhaald werd: herhaald, herhaald, herhaald. Ik denk dat dat een praktische reden is waarom er elke zondag de tien geboden werden gelezen.

Dat is natuurlijk een zeer geschikt uitgangspunt om vanuit de tien geboden allerlei dingen over hoe God graag wil dat wij leven, uit te werken. Het is een prachtige kapstok om allerlei onderwerpen te behandelen. Je kunt ook in de catechismus de hele uitleg lezen vanuit de tien geboden. En je ziet dus dat er dan ook een uitweiding wordt gegeven die verdergaat dan puur en alleen het erbij langsgaan van een stuk exegese van de tien geboden. Als het gaat over de sabbatsrust bijvoorbeeld – daar was ook nog een vraag over: hoe zit dat nu bij die sabbatsrust? – dan zegt de catechismus als eerste bij de vraag ‘wat betekent dat?’, dat er gezorgd wordt voor de instandhouding van de dienst des Woords en van de scholen. Dat is dus het eerste wat onze Heidelbergse Catechismus ons wil duidelijk maken naar aanleiding van het sabbatsgebod.

Nou, dan moet je best een aantal stappen maken, dus daarin kun je dan ook best zien dat de reformatoren de tien geboden ook gebruikt hebben om zeg maar datgene wat in het christelijk leven belangrijk is, aan de hand van de tien geboden uit te werken. Dus als we het hebben over het waarom van de decaloog, dan moet je beginnen met de vraag van: hoe is het ontstaan, wat is de functie geweest, de doelstelling. En dan kun je je natuurlijk in 2011 de vraag stellen: hebben wij nog steeds die doelstelling? Ik denk absoluut dat wij als christenen nog steeds het verlangen hebben elke dag, dat wij willen leren wat God tegen ons zegt vanuit zijn geboden, zoals ze in het Oude Testament zijn gesproken door de profeten, maar ik denk ook dat zeker de radicale woorden van de Here Jezus zelf in de Bergrede niet vergeten mogen worden. Ik denk ook aan alles wat bijvoorbeeld de apostel Paulus ons wil meegeven over levensheiliging, zowel persoonlijk als de opdrachten die daar aan de christelijke gemeente gegeven worden.

Dat alles bij elkaar wil ik graag mijn gemeente, die de gemeente is van Christus, voorhouden. In mijn beleving is dat hetzelfde doel als men in de tijd van de Reformatie had. Ik zeg wel: wij leven nu in een tijd met heel veel informatieoverdracht, met heel veel vormen, we hebben PowerPoint, dit/dat, zus/zo, ik denk dat er in deze tijd gewoon meer behoefte is aan variatie. Als ik elke zondag de tien geboden zou voorlezen – dat doe ik dus niet elke zondag – dan zie ik dat sommige mensen gewoon compleet afhaken, want die weten al wat er komt en dan letten ze niet meer op. Dat is natuurlijk ook een van de redenen waarom er predikanten zijn die met bewerkingen komen.

Die redenen snap ik heel goed, maar wat ik in mijn referaat al aangaf, de valkuil daarvan kan zijn dat mensen in de kerk gaan denken dat de tien geboden bijzonder speciaal zijn ten opzichte van de rest van Gods Woord. Dat vind ik niet juist. De decaloog is heel belangrijk, het is een hoogtepunt in de heilsgeschiedenis, dus ik zou het zeker niet willen onderschuiven, maar je moet uitkijken dat je niet net gaat doen alsof de decaloog een bepaalde speciale plek zou innemen in Gods spreken. De apostel Paulus zegt in 1 Timoteüs 3: Elk van God ingegeven Schriftwoord is nuttig om te weerleggen enzovoort enzovoort. Ik leer daaruit dat ik van de volle breedte van de heilige Schrift gebruik mag maken om de gemeente toe te rusten

en te onderwijzen, de breedte van Gods wetten mag laten zien. Maar dan hebben we het dus over praktische redenen.

Ik kom nu even op een ander punt en dat proef ik ook bij heel veel mensen die vragen hebben gesteld over de wetslezing, namelijk die spanning die voelbaar is. Mensen die zelf zeggen: als ik word aangesproken aan het begin van een eredienst met ‘gij zult dit, gij zult dat, gij zult zus, gij zult zo’, daar proef je iets in dat mensen zich daarin kunnen klem voelen gezet. En ik denk dat dat in onze kerken best wel leeft. Ik dat er – zeker ook in de generatie van zeg maar de veertig- en vijftigplussers – veel mensen zijn die zijn opgegroeid op een gereformeerde zuil met heel veel regels, en dat sommigen – en hoe dat komt, daar laat ik me helemaal niet over uit – daarin een indruk hebben gekregen van het geloof, dat de liefde van onze Vader in de hemel voorwaardelijk is. Ik doe er helemaal geen uitspraken over hoe dat ontstaan is, ik constateer het gewoon. Er zijn veel mensen die zich erg bevrijd voelen als ze op een gegeven moment ontdekken: mijn Vader in de hemel houdt onvoorwaardelijk van mij.

Dus ik signaleer om het zo maar te zeggen in onze kerken bij sommige broeders en zusters pastorale moeiten, zeg maar. Als jij al beschadigd bent in jouw geloofsleven doordat je ouders altijd heel streng op die wet zaten te timmeren, of wie dan ook maar, en je doet die ontdekking van ‘de Here Jezus heeft me bevrijd, en ik moet het echt van Hem verwachten en dan komt de rest’, ja, dan kan ik me voorstellen dat je het dan niet fijn vindt als een predikant de tien geboden gaat lezen. Daar heb ik begrip voor en daarom vind ik ook dat je die discussie, als die plaatselijk leeft, echt met elkaar moet aangaan. Want dan moet je eens kijken naar wat echt de beweegredenen zijn, wat de dingen zijn die zeer doen, hoe dat ontstaan is.

En je moet denk ik te allen tijde voorkomen – dat heb ik in mijn lezing hopelijk duidelijk gemaakt – dat je niet bewust of onbewust Góð er eigenlijk de schuld van gaat geven, of de Schriften van het Oude Testament, en dat je een beeld gaat creëren van: ‘het Nieuwe Testament is veel fijner, veel lekkerder’. Dat is niet waar, want de Here Jezus spreekt ook in het Oude Testament. Dus de pijn en de moeite die er liggen bij sommige broeders en zusters, daar moet je bij stilstaan en je moet er met elkaar over spreken wie God voor ons is, wat zijn liefde concreet betekent. Maar de pijn die wij voelen, moeten we niet gaan projecteren op Gods eigen Woord. Want God spreekt vanuit liefde, op elke pagina van de Bijbel.

Klapwijk

Het volgende blokje bevat vragen rond wetticisme. Ik heb een keer een themadienst gehouden onder het thema ‘niks moet, alles mag’. Dat bedoel ik. Fons Jansen schijnt een keer gezegd te hebben: ‘Gereformeerden, dat zijn die mensen die niks mogen, behalve een paar dingen, maar die moeten.’ Ja, dat.

Een catecheet reageert: dat zit er nog steeds heel diep in bij jeugd, als ik ze op veertien-/vijftienjarige leeftijd krijg. En daar zit ook weer een beetje de spanning in, want ik heb een voorbeeld – laat ik weer een heel heikel onderwerp nemen; wat heerlijk dat jullie niks terug mogen zeggen...! – over twee keer naar de kerk gaan, ja of nee. Dat is echt zo’n hot item. En als mensen zeggen: móet je twee keer naar de kerk?, dan is mijn eerste reactie altijd om te zeggen: nee, natuurlijk niet. Dan zie je sommige mensen helemaal rood aanlopen als je dat zegt, en als ik denk ‘het wordt te erg’, dan zeg ik: je mag ook drie keer.

Maar ik denk dat het wel een serieus punt is. Als dat het accent wordt: het móét twéé kéér, ja dan gaat er iets fout. En ik snap best dat je in de opvoeding een tijd hebt dat je kinderen dwingt. Toen mijn zoon twaalf was en zei: moet ik naar de kerk, dan zei ik: schop onder je kont; ja, je moet. Maar toen hij achttien was, zei ik dat niet meer. Toen hoopte ik echt dat hij zelf die beslissing nam, dan was ik er zelfs bang voor om te zeggen: je móet. Nou, dat verschil, ik denk dat het zo belangrijk is.

Mij helpt altijd het voorbeeld van die oudste en die jongste zoon. Die oudste zoon werkte omdat het moest, hij kende geen greintje dankbaarheid. Uiteindelijk werkte hij voor zijn eigen feestje, en helemaal niet gericht op de liefde van de vader. Dat is zo erg! En die jongste zoon, het staat niet in het verhaal, maar móest hij de dag nadat hij zijn feest gehad had, aan het werk? Ik denk dat hij die vraag al vreemd gevonden zou hebben. Voor die vader wilde hij *altijd* wel werken. Dat is denk ik waarop je het moet checken.

Er is een vraag over ‘we móeten vruchten van dankbaarheid voortbrengen’, voelt u die spanning? En je hebt van die gereformeerden die zeggen: we *moeten* vruchten van dankbaarheid voortbrengen. En natuurlijk is het waar, er zit iets in dat moeten. Maar dan aan de kant van ‘oké, ga je er echt voor, voor die God?’ Moest ik – om het voorbeeld nog maar een keer erbij te pakken – het huis schoonmaken? – Ik kan trouwens heel veel presteren in één dag... – Móest ik dat? Nee, er moest helemaal niks, en toch voelde ik me sterk gemotiveerd. Het zijn maar een paar opmerkingen.

Volgende onderwerp, het is voor jou: over het OT, of het doodloopt, ja of nee.

Kooij

O ja, ik heb in mijn lezing de opmerking gemaakt dat het Oude Testament uiteindelijk doodloopt, met een prachtig plaatje van een soort woestijn en een zwartgeblakerd stuk hout. Daarmee bedoel ik natuurlijk niet dat Gods spreken stopt, of doodloopt. Ik bedoel daarmee aan te geven dat het Oude Testament aan ons laat zien dat de lijn van mensen, de menselijke inzet, datgene wat mensen proberen te bereiken met alle goede bedoelingen, desnoods met hun ijver voor de wet of wat dan ook, dat dat doodloopt. Dat bedoel ik met ‘het Oude Testament loopt dood’. En natuurlijk is het helemaal waar dat God dat al voorzien had dat dat zou gaan gebeuren en dat de profeten al spreken over de komst van een Messias en over de komst van een vrederijk. Maar die situatie dat alle menselijke wegen doodlopen, dat zorgt ervoor dat er een verlangen komt naar een Nieuw Testament, en een verlangen naar een God die gaat ingrijpen.

Dus ik hoop dat ik zo duidelijk maak dat ik zeker niet een onderscheid wil maken tussen Gods spreken in het Oude Testament en in het Nieuwe Testament als het gaat om de doorgaande lijn van Gods beloften, de heilsgeschiedenis. Maar wel heel duidelijk dat het einde van het Oude Testament laat zien dat elke menselijke poging gedoemd is te mislukken, omdat wij onszelf in de weg zitten.

De volgende vraag is voor Peter Sneep, voor hem is ook nog een vraag binnengekomen.

Sneep

Een vraag over het nieuwe lied, aan Peter Sneep. Wat bedoelt dominee Troost in vers 1 met ‘wrede wetten’, welke wetten en van wie?

Ja, ik ben natuurlijk de dichter van het lied niet, maar ik heb wel een idee. Als in de kerkdienst op zondag de wet wordt voorgelezen, dan begint dat altijd met: ‘Ik ben de Here, uw God, die u uit Egypteland, uit het diensthuis geleid heb.’ Het slavenhuis. Wrede wetten zijn slavenwetten, denk ik – ik spreek voor dominee Troost, ik zal het hem vanavond even mailen. Wrede wetten zijn slavenwetten en dat is de wet van farao, waar dat tweede vers over gaat. ‘Stenen voor steden, sjouwen voor mijn show en zwijgende goden als ooggetuigen’, dat is wreed, een god die niet spreekt. Dat is mijn antwoord.

Klapwijk

Twee vragen over dat ik gezegd heb: de wet heb je nodig om een intieme liefdesrelatie met God te krijgen. Er is een vraag die zegt: het is toch net andersom, het begint bij Gods liefde: is het niet zo: 'Ik ben de Here uw God, die u bevrijd heb', en dan komt pas de wet?

Ja, volgens mij heb ik dat ook wel gezegd, het is inderdaad waar. Niet wij hebben God liefgehad, maar God heeft ons liefgehad. Daar begint het mee. Maar als die liefde je hart geraakt heeft en je wilt in die liefde groeien, dan heb je de wet nodig. Dan heb je het nodig dat je je uitlevert aan de wil van die Ander. En omdat je die Ander hebt leren kennen in die liefde, durf je dat ook.

Er is een andere vraag bij: ik vergeleek dat dus ook met intermenselijke relaties. Wat is echte liefde? Dat is je eigen wil aan de kant zetten, je kwetsbaar maken, niet voor jezelf gaan en durven gaan voor die ander. En dan antwoordt iemand: ja, maar daar word je soms zo gruwelijk in teleurgesteld.

Nou, ik denk dat jullie het herkennen: niets is gevaarlijker dan je in echte liefde aan een ander geven, want je maakt je kwetsbaar en er kán over je gelopen worden. En het ultieme voorbeeld is onze Heer zelf. Hij maakte Zich kwetsbaar en het was gevaarlijk en ze spijkerden Hem aan een kruis. Maar er is geen alternatief. Echte liefde is inderdaad je eigen wil aan de kant zetten. Dat geldt ten opzichte van God en dat geldt ten opzichte van je naaste. En het alternatief is: nooit meer iemand vertrouwen, toch die veiligheid opzoeken van de vaste regels. C.S. Lewis heeft een keer gezegd: 'Inderdaad, liefde geven maakt kwetsbaar en je zult zeker pijn lijden. Geef je geen liefde, je hart zal geen pijn lijden maar je hart zal verstenen en uiteindelijk afgesloten van deze wereld serven.'

Er is geen alternatief. En wat is er dan mooier dat je in ieder geval die God hebt die altijd onvoorwaardelijk van jón houdt. Je naaste stelt je zo vaak teleur, maar laten we het vooral ook omkeren: jij stelt zo vaak je naaste teleur. Maar je hebt als basis de liefde van God, die jou nooit teleurstelt en die het ook nooit zal doen.

Kooij

Wat ook een paar keer naar voren kwam, was de vraag: de wet van God is toch vervuld, wat heb je er nu dan nog mee?

Ik proef daarin iets van: als er in de Bijbel staat dat de wet vervuld is, dan is het klaar of zo; dan gooi je het in een kast, zo van: klaar, dat hebben we weer gehad; en dan gaan we nu even verder met waar we gebleven zijn; zo van: dat is vervuld en nu komt deel 2. Maar dat is helemaal niet zo. Als er staat dat de Here Jezus de wet vervult, dan is het dat Hij ons duidelijk maakt wat God daarin bedoeld heeft. Dat Hij datgene – wat wij trouwens ook niet kunnen – wat God van ons vraagt in zijn wetten, dat Hij dat voor ons wil doen. Maar het is dan niet een kwestie van: nu gaan we weer met heel iets anders verder. Nee, juist omdat de Here Jezus het mogelijk maakt, kunnen wij nu achter Hem aangaan.

Daarom heb ik ook dat beeld gebruikt van Jezus als wetgever. Ik heb mij bij de voorbereiding van deze dag beziggehouden met de vraag: hoe komt het toch dat wij zo'n aversie hebben tegen dat woord 'wet'? Ik denk dat dat echt wel typisch West-Europees is, en als het gaat om onze kerken, dat het ook nog wel zo kan zijn dat we misschien de jaren zestig te weinig hebben meegemaakt, van vrijheid-blijheid. In onze beleving hebben veel kerkmensen zoiets van: als het in de kerk gaat over genade, dan staat dat haast synoniem aan of er geen lijnen en geen grenzen zijn. Want dat zou zeg maar tegen genade indruisen en iets als wet staat dan helemaal tegenover evangelie.

Maar ik vind het een heel vreemde tweedeling die wij maken. Ik denk ook wel dat dat voor een deel komt omdat we in Nederland echt in een heel luxe en comfortabele situatie zitten; ik denk dat de meesten van ons, behalve mensen die veel in het buitenland hebben gewerkt of hoogbejaard zijn en de Tweede Wereldoorlog nog hebben meegemaakt, niet echt situaties

hebben meegemaakt van anarchie, van wetteloosheid. Maar als je het Nieuwe Testament leest en je probeert dat te doen door de bril van een christen uit de eerste eeuw die gewoon bang is voor het leven met alle geweld in de Romeinse maatschappij, van alle oorlogen die er gevoerd worden, dan snap je veel meer dat er gesproken wordt in termen van wetten. En dat de Here Jezus wordt neergezet als de hoogste wetgever. Als jij niet weet hoe je bijvoorbeeld het publieke domein moet indelen, als er veel angst is van hoe zal het gaan met onze staat, zullen mijn kinderen nog wel een toekomst hebben, kijk je er véél positiever tegenaan als er dan stabiele wetten en regels zijn.

Ik denk dat we in Nederland wat dat betreft ook gewoon gewend zijn aan de vrijheid waarin we leven, en wij denken bij wetten dan al heel gauw aan die stomme boetes, we denken aan Koos Spee en dat soort dingen, maar we vergeten dat wij structuur nodig hebben om in vrijheid te kunnen leven. Net zo goed in het Nederland van na de Tweede Wereldoorlog. Wij hebben dat nodig. Vrijheid is altijd bevochten vrijheid. En dat leert de Here Jezus mij ook aan het kruis: vrijheid is geen vrijheid-blijheid. Dat maken we onszelf wijs, maar de Bijbel zegt: je moet ervoor vechten.

En dan kom ik meteen even bij een vraag die hierbij aansluit: als Paulus het in zijn brieven heeft over dat wij dood zijn voor de wet, dan is dat voor sommigen ook weer: o, nou mooi, dan kunnen we nu dus die wetten aan de kant schuiven.

Nou, lees dan Paulus nauwkeurig. In zijn Romeinenbrief schrijft hij op heel veel niveaus over de wet en wetten. Een deel ervan gaat over de wet van God, het gaat ook over de wet van de dood. De situatie van de gemeente waar Paulus dit aan schrijft, de Romeinen, dat is een gemeente die ontstaat bij het grootste machtscentrum op aarde van dat moment. Die eerste christenen kwamen ook samen in de buurt van de Palatijn, daar is laatst nog een opgraving geweest – ik ben aan het studeren op de oude kerk, dus ik zit daar wat in – je ziet dat die eerste christenen heel dicht bij het keizerlijk hof zaten. Dus dat Paulus heel veel spreekt over wetten en zo, dat spreekt zeg maar het ambtenarenpubliek ook enorm aan.

Dus als jij je bijbelstudie doet vanuit de Romeinenbrief, dan moet je daarbij realiseren dat daar een lezerspubliek zit dat gewoon geschoold is geweest in allerlei bureaucratie. In Rome leefden veel gedachten over de ideale staatsvorm, zoals Plato dat verwoordt en allerlei andere manieren, dat komt allemaal in de brief mee. Paulus schrijft mensen aan in Rome en die kijken er heel anders dan wij tegenaan hoe je vrijheid verdedigt. Wij hebben een heel andere achtergrond dan zij.

Dus, onthoud dat, ook als je Galaten leest: het gaat om christenen in machtscentra, die op een heel andere manier naar het begrip ‘wet’ en ‘wetgever’ kijken dan wij het nu doen. Maar het is in de eerste eeuwen een apologetisch motief geweest, dus een motief waarmee het christelijk geloof verdedigd werd, dat Jezus werd afgeschilderd als de hoogste wetgever. Dat Hij met zijn wetten voor het leven daadwerkelijke vrijheid zou kunnen bereiken.

Ik denk dat wij die notie zijn kwijtgeraakt en dat we ons meer moeten realiseren dat ook wij in een geestelijke strijd zitten, dat ook wij worden aangevochten. En we moeten ons niet meer veroorloven, we moeten niet luxer gaan leven als christenen dan we kunnen waarmaken, dat is gevaarlijk. En God gunt ons vrijheid, maar dat is altijd met de geestelijke wapenrusting aan.

Klapwijk

Ik heb aan het eind van mijn verhaal ergens ook nog een beetje een open zenuw geraakt, geloof ik, toen ik zei: vroeger waren we de mensen van de kennis, en tegenwoordig moet je dat ook laten zien. En dan steigeren allerlei mensen. Ik weet nog wel toen wij bij ons in de gemeente gevraagd werden: gaan we nu nog wel uit het hoofd laten leren?, dat dat veel emoties opriep. Dat ouders bij me kwamen en absoluut per se wilden dat we de kinderen wat uit het hoofd lieten leren. Die beweging is snel de kop ingedrukt doordat ik zei: ja, dat is

prima, maar dan wil ik ook dat jullie zelf allemaal elke week datzelfde gedeelte uit je hoofd leren.

Want laten we eerlijk zijn, zo zijn we vaak, niet? Is kennis niet belangrijk? Ja, het is ongelooflijk belangrijk. Maar ik heb belijdenis gedaan en ik heb laten zien dat ik wist wat er ongeveer in de catechismus staat, en er heeft nooit iemand aan mij gevraagd: houd je ook van de Here Jezus? Nou, dan zitten we mis. Dan is er niks mis met kennis, want als ik vervolgens zeg: ik houd van de Here Jezus, dan mag iemand best aan me vragen: maar kén je Hem ook? Voel je, je hebt het wel allebei nodig.

En de tijden verschuiven. En noem ze dan niet altijd gelijk slechter op het moment dat er inderdaad meer aandacht komt voor relatie en voor gevoel. Nee, want dat is ook wezenlijk en het hoort er ook bij. Gelukkig raakt geloof ook je hele gevoel. Kunnen we dan de kennis voorlopig wel lekker laten zitten? Nou, de wal begint het schip al een beetje te keren, denk ik, maar we hebben zo vaak de kennis al laten zitten – bijbelstudie was: wat vind jij hiervan en wat vind jij daarvan? – dat we het uiteindelijk allemaal nog wel een beetje wisten, maar we wisten niet meer waar we wat van vonden.

Dus ik heb helemaal niet een pleidooi willen voeren voor geen kennis, want wat betekent ‘mijn volk gaat te gronde omdat het geen kennis heeft’? Dat betekent niet: mijn volk gaat te gronde omdat ze de catechismus niet uit hun hoofd kennen. Nee, dat betekent het niet, al mag het er iets mee te maken hebben. Kennis betekent dat ze Mij niet meer echt *kennen*, en dat houdt die relatie in: ze houden niet meer echt van Mij, ze weten niet meer wie Ik ben. Daar gaat een volk inderdaad aan te gronde.

Als we deze Heer niet kennen als de Heer die Zich helemaal voor ons gegeven heeft, wat Hij voor ons gedaan heeft en hoe Hij ons wil laten leven, hoe Hij ons mee wil nemen naar de nieuwe aarde, ja, dan ga je te gronde. Dat zat duidelijk in het verhaal van Luite Harm, dat verhaal van: het is God die je de weg wil wijzen.

Tot slot dan toch nog maar die vraag over harder rijden dan 50 kilometer.

Er reageerde iemand die vindt dat gereformeerden veel te hard rijden. Ik heb daar niet zo veel kijk op, sterker nog, ik heb zelf niet eens een auto en op de fiets rijd ik echt niet zo verschrikkelijk veel te hard. Maar serieus, natuurlijk is dat belangrijk, en zeker als het om relaties gaat. Veiligheid van anderen, daar moet je voor gáan. En dan mag je geen risico’s nemen, als het om relaties gaat. Maar ik bedoelde een beetje: ’s avonds laat met geen sterveling op straat, zijn ze vergeten de stoplichten uit te zetten, sta je daar midden in de polder op zo’n kruispunt, je ziet van mijlenver dat er helemaal niemand is, nou, dan wacht ik niet tot het groen wordt.